

R A P O R T Y   P I B**ZESZYT 3****2006****Aneta Zaremba, Agnieszka Kowalczyk-Kassyk****Akademia Rolnicza w Szczecinie****UCZELNIA ROLNICZA JAKO INSTYTUCJA NAPRAWCZA OBSZARÓW
WIEJSKICH (NA PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA
ZACHODNIOPOMORSKIEGO)****Wstęp**

Czynnikiem mocno komplikującym procesy przeobrażeń obszarów wiejskich jest znaczny niedorozwój społeczny wsi. Ludność wiejska charakteryzuje się relatywnie niskim poziomem wykształcenia. Jest to w dużym stopniu uwarunkowane brakiem rozwiniętych aspiracji edukacyjnych, stąd poziom wykształcenia ludności zamieszkałej na wsi jest dużo niższy od poziomu wykształcenia ludności miejskiej. W 1996 roku wśród osób w wieku co najmniej 15 lat tylko niespełna 2% miało dyplom szkoły wyższej, a w roku 2002 wielkość ta stanowiła 4%. W roku 2002 aż 38% ludności 15-letniej lub starszej nie przekroczyło progu wykształcenia podstawowego. Połowa mieszkańców wsi w województwie zachodniopomorskim posiada jedynie wykształcenie podstawowe lub nie posiada żadnego wykształcenia, a tylko 4% posiada wykształcenie wyższe. Ogólnie znany jest fakt, iż aby przełamywać uwarunkowania wynikające z tradycji gospodarowania i przyzwyczajęń rolników konieczne jest podnoszenie poziomu wykształcenia właścicieli gospodarstw rolnych, gdyż innowatorzy i rolnicy wykształceni szybciej wdrażają do produkcji rolnej postęp techniczno-technologiczny.

Trwałość relatywnie niskiego poziomu wykształcenia ludności wiejskiej wynika w mniejszym stopniu z cech struktury zawodowej ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich i specyfiki występującego tam popytu na kwalifikacje, a w większym stopniu może być spowodowana dysfunkcją zarówno systemu edukacyjnego, jak i szkoły wyższej. Uczelnia funkcjonuje jako instytucja kształcąca, będąca jednocześnie terenem pracy naukowej, w której następuje kształcenie ogólne sprzężone z kierunkowym kształceniem zawodowym. Przy czym, przez kształcenie ogólne rozumie się ogół czynności i procesów umożliwiających ludziom opanowanie wiedzy, zdobycie umiejętności i nawyków niezbędnych dla nich, bez względu na ich przyszłą rolę w społeczeństwie (2, 5, 7). Natomiast przez kształcenie zawodowe rozumie się „przygotowanie do podjęcia pracy (...) w określonej branży, w określonym zawodzie czy specjalności, czy w końcu na określonym stanowisku pracy” (4). Szkoła wyższa stanowi także najwaź-

niejszy element systemu edukacyjnego² i jako taki ma swoją specyfikę, która wyraża się głównie poprzez:

- spełniane funkcje,
- różnorodność form i profilu kształcenia,
- oddziaływanie na podmiot kształcenia.

Przez funkcje szkoły wyższej rozumie się „zespół czynności wykonywanych przez (...) instytucję w ramach określonej struktury” (8). Część z tych czynności wyznaczone jest przez politykę i strategię edukacyjną państwa i takie zadania określa się mianem funkcji założonych, a część wynika z powiązań szkół wyższych z ich społecznym i gospodarczym otoczeniem i te określane są mianem funkcji rzeczywistych. Podstawowe rodzaje funkcji spełnianych przez szkoły wyższe oraz ich charakterystykę ilustruje rysunek 1.

W pracy przedstawiono część obszerniejszych badań dotyczących udziału uczelni rolniczych, ich studentów i absolwentów w rozwoju środowiska wiejskiego. Skupiono się tutaj na egzemplifikacji jednej z funkcji zewnętrznych szkoły wyższej na rzecz rozwoju regionu, a mianowicie na upowszechnianiu wiedzy wśród ludności wiejskiej. Wspomniany główny problem badawczy rozbito na szereg pytań szczegółowych, przy czym w tym opracowaniu zawarto odpowiedzi jedynie na kilka z nich:

- czy absolwenci uczelni rolniczej dzielą się swoją wiedzą ze środowiskiem wiejskim?
- czy mieszkańcy wsi są zainteresowani kontaktami z uczelnią i czy chcą korzystać z wiedzy jej absolwentów?
- czy istnienie jednostek samorządowych i placówek oświatowych na danym terenie ma wpływ na przekaz informacji pomiędzy środowiskiem wiejskim zamieszkującym go a uczelnią?
- czy wiodące źródło utrzymania i położenie przygraniczne przyczynia się do intensyfikacji zainteresowania ludności wiejskiej kontaktami z uczelnią rolniczą, jej studentami i absolwentami?

Material i metody

Badania dotyczące udziału uczelni rolniczych, studentów i absolwentów w rozwoju środowiska wiejskiego przeprowadzono na obszarze województwa zachodniopomorskiego w 2005 roku. Badania prowadzono trzytorowo, dla przyjętej koncepcji badań za podstawową ilościową metodę badawczą uznano metodę badania częściowego, w toku której zbiera się informacje w określonej części jednostek statystycznych

---

¹ Nie biorąc pod uwagę studiów doktoranckich, które weszły do zreformowanego systemu oświaty.

² Termin „system edukacyjny” w niniejszej pracy oznacza ogół instytucji kształcenia funkcjonalnie powiązanych, tworzących strukturę, w której określone kategorie instytucji edukacyjnych spełniają specyficzne dla nich cele, wynikające z polityki i strategii edukacyjnej państwa. Por. Cz. Sanach, *Polska szkoła i system edukacji*, Toruń 1995, s. 9.

objętych badaniem; zastosowano zatem dobór celowy. Badanie częściowe przeprowadzono za pomocą metody sondażu diagnostycznego. W obrębie przyjętej metody badawczej zastosowano technikę badawczą zwaną ankietą środowiskową (rozdawana).

Łącznie badaniem objęto:

- Akademię Rolniczą w Szczecinie w aspekcie jej funkcji jako instytucji edukacyjnej;
- trzydziestu ośmiu mieszkańców trzech celowo wybranych wsi: Ognica (wieś typowo rolnicza – dominuje uprawa warzyw), Widuchowa (gmina) i Krajnik Dolny (wieś przygraniczna). Kryterium wyboru wsi stanowiły zatem położenie, istnienie

Rys. 1. Rodzaj i charakterystyka podstawowych funkcji spełnianych przez szkołę wyższą
 Źródło: Jaskot K. <http://ip.unim.szczecin.pl/eddipp> (3)

- lub brak instytucji oświatowych, samorządowych i innych, wiodące źródło utrzymania ludności, tj. dochody z działalności rolniczej i pozarolniczej;
- sześćdziesięciu ośmiu słuchaczy Międzywydziałowego Studium Pedagogicznego działającego na Akademii Rolniczej w Szczecinie. Przy czym o wyborze tej grupy studentów zdecydował fakt, że wiążą oni swoją przyszłość z działalnością edukacyjną i są studentami wszystkich wydziałów tej uczelni.

Wyniki

Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że mieszkańcy wsi czerpią informacje na temat nowych sposobów hodowli zwierząt, uprawy roślin, odmian, sposobów zagospodarowywania ziemi, dotacji i tym podobnych głównie z ośrodków doradztwa rolniczego, w dalszej kolejności poprzez samokształcenie, a następnie media i naśladowictwo. Szczegółowe wyniki badań przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1

Skąd Państwo jako mieszkańcy wsi najczęściej czerpicie informacje na temat nowych sposobów hodowli zwierząt, uprawy roślin, nowych technologii?

Wyszczególnienie	Ognica	Widuchowa	Krajnik	Suma
Liczba ankietowanych	10	16	12	38
Bezpośredni kontakt z Akademią Rolniczą	0	2	0	2
Media (telewizja, radio, internet, czasopismo)	1	2	3	6
Ośrodki Doradztwa Rolniczego	2	7	1	10
Szkolenia organizowane przez jednostki samorządowe	1	3	1	5
Samokształcenie	1	0	6	7
Naśladowictwo	4	2	0	6
Inne	1	0	1	2

Źródło: Badania własne (badani musieli wybrać jeden wariant odpowiedzi)

Na pytanie czy absolwenci Akademii Rolniczej dzielą się z Państwem swoją wiedzą? – większość badanych (trzydzieści dwie osoby) odpowiedziało negatywnie. Sześć osób, które udzieliły pozytywnej odpowiedzi na to pytanie poproszono o wskazanie najbardziej popularnego sposobu w jaki absolwenci Akademii Rolniczej dzielą się swoją wiedzą. Spośród czterech możliwych wariantów odpowiedzi badani wskazali w kolejności dwa: dają osobisty przykład prowadząc własne gospodarstwa rolne (4 osoby) i udostępniają literaturę fachową (2 osoby). Na pytanie czy mieszkańcy wsi są zainteresowani bezpośrednimi kontaktami z uczelnią 22 osoby udzieliły odpowiedzi pozytywnej z zastrzeżeniem jednak, że nie musiałyby ponosić kosztów związanych z tymi kontaktami. Przy czym należy nadmienić, że większość (10 osób) spośród tych, którzy udzielili pozytywnej odpowiedzi było mieszkańcami wsi Widuchowa. Natomiast najmniej zainteresowani kontaktami z uczelnią byli mieszkańcy Ognicy, gdyż tylko jedna

osoba z tej wsi odpowiedziała twierdząco na to pytanie. Na pytanie czy mieszkańcy wsi chcą kontaktować się ze studentami i absolwentami Akademii Rolniczej większość badanych (29 osób) odpowiedziała twierdząco. Przy czym najczęściej negatywnych odpowiedzi udzielili mieszkańcy wsi Ognica (7 respondentów).

Osoby negatywnie nastawione do kontaktów poproszono dodatkowo o wskazanie przyczyn tej niechęci poprzez odpowiedź na pytanie – dlaczego nie chcą Państwo kontaktować się ze studentami i absolwentami i korzystać z ich wiedzy? Jako najczęstsze powody badani wskazali: brak zaufania do wiedzy fachowej (odpowiedziało tak 5 osób) i brak doświadczeń w tym zakresie (2 osoby). Na pytanie o wiodące źródło utrzymania większość respondentów (23 osoby) odpowiedziała, że ich głównym źródłem dochodu jest działalność pozarolnicza. Przy czym większość osób odpowiadających w ten sposób była mieszkańcami wsi Widuchowa (14 osób) i wsi Krajnik Dolny (9 osób). Natomiast wszyscy objęci badaniem (10 osób) mieszkańcy wsi Ognica, jako główne źródło dochodu wskazali działalność rolniczą (uprawa warzyw).

Podsumowanie

Nowe warunki gospodarowania wymagają głębokich przemian strukturalnych w rolnictwie przede wszystkim poprzez wzmocnienie mobilności zawodowej ludności wiejskiej na skutek poprawy poziomu jej wykształcenia.

Na podstawie badań własnych stwierdzono, że efektywność jednej z funkcji zewnętrznych szkoły wyższej na rzecz rozwoju regionu, a mianowicie upowszechnianie wiedzy w regionie, jest dalece zaburzona. Egzemplifikuje to między innymi fakt, że mieszkańcy wsi nie wskazują na Uczelnię, jej studentów i absolwentów jako na źródło wiedzy, z której mogą korzystać, pomimo tego, że większość z nich jest zainteresowana bezpośrednim kontaktem z uczelnią jej studentami i absolwentami. Ponadto za główny powód braku chęci kontaktu z uczelnią i jej absolwentami mieszkańcy wsi podają: brak zaufania do wiedzy fachowej i brak doświadczeń w tym zakresie. To z kolei może wskazywać na niedociągnięcia w sferze jakości kształcenia studentów polegające na niezapewnieniu im możliwości zdobycia, między innymi, następujących umiejętności:

- przekazywania wiadomości przedmiotowych w sposób integralny;
- skutecznego porozumiewania się w różnych sytuacjach, widzenia i uwzględniania poglądów innych ludzi;
- współdziałania w zespole, budowania więzi międzyludzkich, podejmowania indywidualnych i grupowych decyzji, skutecznego działania na gruncie zachowania obowiązujących norm;
- efektywnego posługiwania się technologią informacyjną;
- odnoszenia do praktyki zdobytej wiedzy oraz tworzenia potrzebnych doświadczeń i nawyków;
- przyswajania metod i technik komunikacji interpersonalnej.

Można również stwierdzić, że istnienie jednostek samorządowych, oświatowych oraz położenie wsi, a także źródło utrzymania ludności mogą odgrywać istotną rolę w przepływie informacji: Uczelnia – absolwent – mieszkańcy wsi. Większość badanych osób, które były zainteresowane kontaktami z uczelnią jej studentami i absolwentami, utrzymywała się głównie z działalności pozarolniczej i była mieszkańcami wsi przygranicznej (Krajnik Dolny) i wsi Widuchowa, w której są zlokalizowane jednostki edukacyjne i samorządowe. Paradoksalnie, mieszkańcy wsi (do których przede wszystkim kierowana jest prorozwojowa, informacyjna oferta Akademii Rolniczej) deklarujący jako wiodące źródło dochodów działalność rolniczą, mieszkający z dala od ośrodków edukacyjnych i samorządowych są negatywnie nastawieni do kontaktów z uczelnią, jej studentami i absolwentami. Uznano, iż fakt ten można tłumaczyć istnieniem barier trojakiego rodzaju. Pierwsza grupa to bariery informacyjne, na przykład: brak promocji na szczeblu lokalnym, brak odpowiedniej infrastruktury do działań kontaktowych – komunikacji interpersonalnej. Druga grupa to bariery finansowe na przykład: mała zdolność do samofinansowania inwestycji rozwojowych, takich jak internet, informatory, wizyty w ośrodkach akademickich itp. Trzecią grupę tworzą bariery strukturalne, do których można zaliczyć, na przykład: uprzedzenia, stereotypy, brak doświadczeń w zakresie wymiany informacji, nieufność w stosunku do nowych rozwiązań technologiczno- ekonomicznych ludności wiejskiej.

Podsumowując można stwierdzić, że pełne wykorzystanie potencjału ośrodków akademickich i zdolności ludzi z nimi związanych, jako jednego z głównych czynników rozwoju środowiska wiejskiego jest uwarunkowane, co najmniej dwustronnie. Z jednej strony cechami i właściwościami ludzi, z drugiej zaś strony cechami i właściwościami instytucji. Stwierdzenie to uznaje za słuszne wielu autorów, między innymi: A d a m i e c i K o ż u s z n i k (1), którzy utrzymują, iż należy korzystać ze znanej w psychologii koncepcji interakcjonizmu. Zgodnie z tą koncepcją, aby jakkolwiek efekt mógł być osiągnięty, konieczne jest współdziałanie podmiotu (osoby, instytucji) i otoczenia (chęci, wiary w słuszność poczynań, zaufania).

Literatura

1. A d a m i e c M., K o ż u s z n i k B.: Zarządzanie zasobami ludzkimi. Wyd. AKADE, Katowice 2000, 28.
2. G o d l e w s k i M., K r a w c e w i c z S., W y k a T.: Pedagogika. PWN Warszawa, 1974, 37.
3. J a s k o t K.: Funkcje szkoły wyższej jako instytucji edukacyjnej. W: Edukacyjne dyskursy. <http://ip.unim.szczecin.pl/eddipp>
4. N o w a c k i T.: Podstawy dydaktyki zawodowej. PWN Warszawa, 1973, 24.
5. O k o Ń W.: Teoria i praktyka upowszechniania wiedzy. Wyd. Wiedza Powszechna, Warszawa, 1979, 11.
6. S a n a c h Cz.: Polska szkoła i system edukacji. Toruń, 1995, 9.
7. S u c h o d o l s k i B.: Pedagogika. PWN Warszawa, 1982, 311.
8. S z c z e p a Ń s k i J.: Socjologiczne zagadnienia wyższego wykształcenia. PWN Warszawa, 1963, 11.
9. W o ł c z y k J.: Pedagogika. PWN Warszawa, 1978, 28.

Adres do korespondencji:

dr Aneta Zaremba
Zakład Prawa i Gospodarki Nieruchomościami
dr Agnieszka Kowalczyk-Kassyk
Zakład Pedagogiki
Akademia Rolnicza
ul. Żołnierska 47
71-210 Szczecin
tel. (091) 487 69 72
e-mail Aneta.Zaremba@e-ar.pl